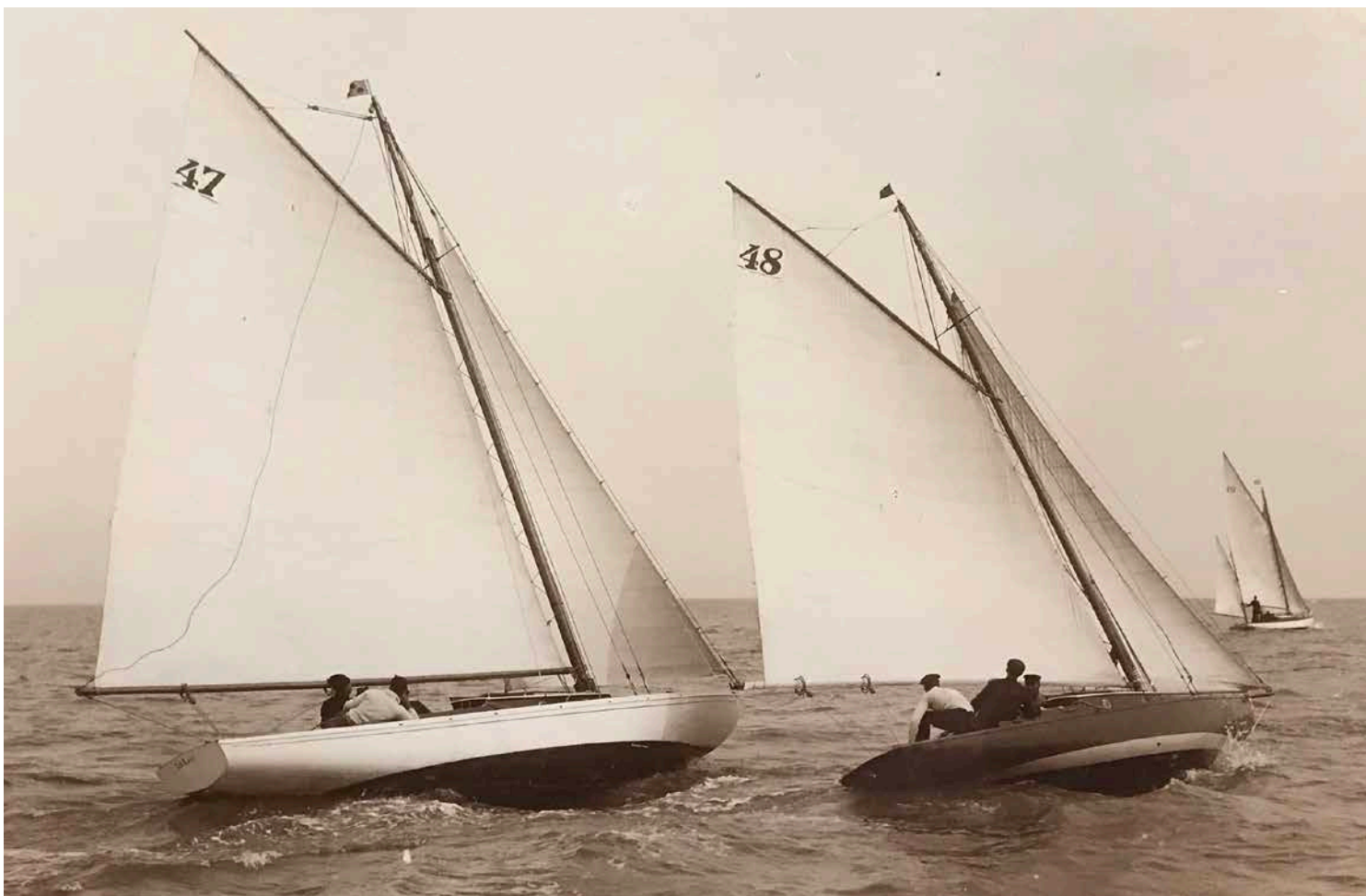

De vloot van de *familie Crone*

De familie Crone heeft een belangrijke rol gespeeld in de Nederlandse watersport. Eduard, Ernst en Carl Crone waren niet alleen liefhebber van de zeilsport, maar ook bestuurder en verwoed verzamelaar; hun collecties zijn te vinden in het Scheepvaartmuseum. Maar met welke schepen voeren zijzelf? Door: **Simon Schermerhorn**

De succesvolle zakenman Eduard Henrich Crone (1852-1918) was in 1898 erelid van Zeilvereniging 'Het Y' geworden terwijl hij toch geen schip bezat. Hij was wel regelmatig te gast aan boord bij vrienden, zoals bij de Y-President Pieter Altink Jr. met zijn boeier en Lemsteraak *Elisabeth* (SdZ 2020-8) en bij Andries en Barend Bakker van de boeier *Bato*.

Na het overlijden van Altink in 1904 wordt Eduard Crone President van 'Het Y'. Omdat hij als voorzitter ook actief aan de zeilsport wil deelnemen laat hij de yawl *Jozef Israëls* door de nog jonge Gerard de Vries Lentsch ontwerpen en bouwen. De tweemaster (13,95 x 3,24 m, bouwsom f 5.300,- compleet met tuigage en inventaris) wordt in mei 1905 opge-

leverd. Het schip is vernoemd naar de kunstschilder die bewonderd wordt door kunstverzamelaar Eduard Crone. Thuis hangen een aantal originele werken van Israëls aan de muur, aan boord zijn op vier kastdeurtjes beroemde werken van de kunstschilder nageschilderd. Al snel gaat het gerucht dat het originele werken zijn en dat het schip alleen daarom al een kapitaal waard is.

De eerste reis is geen succes. Tijdens het noodweer blijkt het dek aan alle kanten te lekken. Er wordt gezeild op de Zuiderzee, in Friesland, Zeeland en naar Antwerpen. Ter gelegenheid van de viering van zijn 25-jarig huwelijk in augustus 1907 krijgt Eduard Crone van zijn zeilvereniging een prachtig model (1:20) van de *Jozef Israëls* aangeboden.

grote foto: So Easy (47) tijdens de Zuiderzeewedstrijd in 1910. Op de 48 Vol au vent in witte trui Willem de Vries Lentsch. (Bron: Het scheepvaartmuseum)

Het Scheepvaartmuseum heeft een prachtig model van de Jozef Israëls in de collectie

EDUARD CRONE

Eduard Henrich Crone (1852-1918, hier op een tekening van Tineke Kok) was een zeer succesvol zakenman, die het handelsbedrijf H.G.Th. Crone (opgericht in 1790) uitbouwde. Hij was bestuurlijk zeer actief in de Kamer van Koophandel en als Commissaris van financiële bedrijven. Ondanks zijn drukke zakenleven werd hij in 1905 President van Zeilvereniging 'Het Y'. Hij was geliefd als voorzitter, ook omdat hij goede sfeer en gezelligheid hoog in het vaandel had. Van zijn speech maakte hij altijd iets bijzonders. Ook was Eduard Crone eigenaar van een kostbare schilderij-verzameling van de Haagse School. Hij haalde in 1899 een schilderij van Rembrandt terug naar Nederland. Als Y-President sloot Eduard Crone eens een echtverbintenis tussen de zee en de vereniging door een ring in de 'zilte baren' te gooien. Om het belang van de visserij (en zijn weerzin tegen drooglegging van de Zuiderzee) te benadrukken had hij een net gespannen tussen zijn *Mercur* en de *Noordster*. Toen hij een zeer grote 'gevangen' vis opensneed kwamen daar blikjes sardines en potjes ansjovis uit rollen, die met champagne werden genuttigd.

Er worden ook wedstrijden met het jacht gezeild maar de resultaten vallen tegen. Daarom wordt de bezaan verwijderd en komt er een enorm grootzeil op. Maar Eduard Crone is niet tevreden en wil een sneller schip. Maar hij gaat niet over een nacht ijs; de *Jozef Israëls* wordt pas verkocht nadat het qua snelheid de mindere blijkt van het nieuwe schip, de *Mercur*. De *Jozef Israëls* gaat bij de volgende eigenaar, vice-admiraal Fritz Bauduin, verder door het leven als *Fortuyn*. Later wordt de Koninklijke Marine Jachtclub de eigenaar.

Tjalkschippers-sloep

Bij de Lemsteraak *Elisabeth* van P. Altink Jr. hoorde een zware eikenhouten sloep, door Ernst Crone (de zoon van Eduard) een 'tjalkschipperssloep' genoemd. Hij herinnerde zich een spannend zeiltochtje op de Eem in 1903, samen met Pieter, het zoontje van P. Altink Jr. Voor de wind stoven de jongens de Eem op, maar het lukte bijna niet om terug te zeilen. Na het overlijden van P. Altink Jr. wordt

midden: De ABC-klasse *Jux* van Ernst Crone, waarin Gerard de Vries Lentsch het roer nam

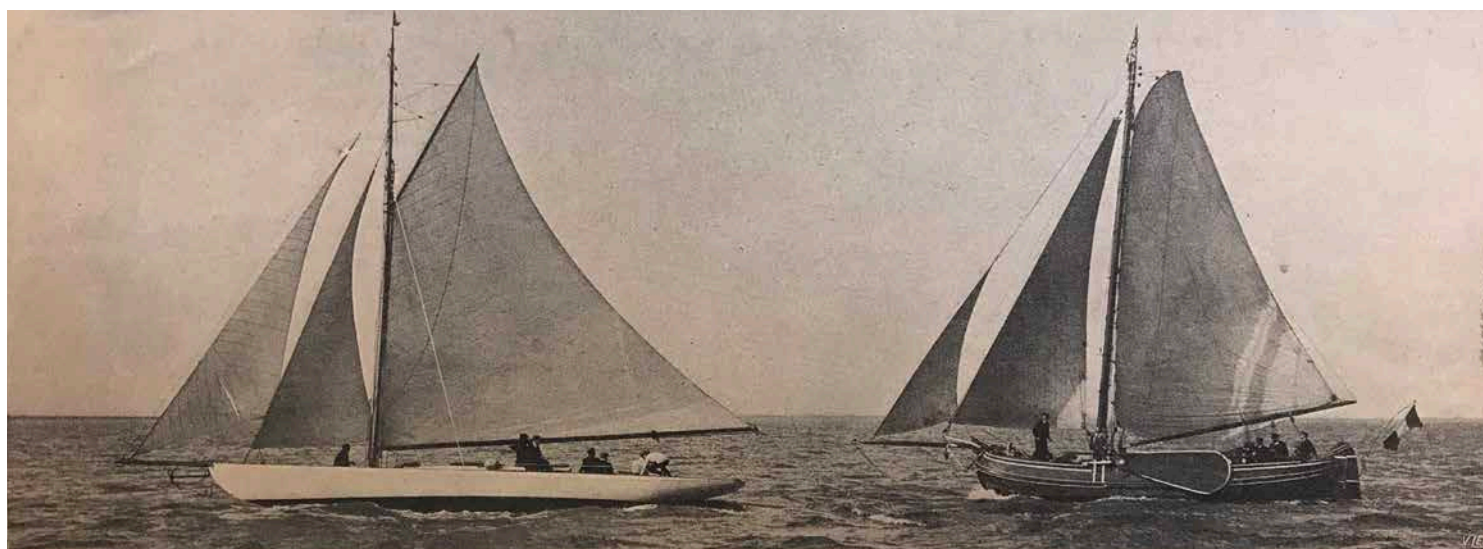
boven: Een indruk van de Dory-klasse die geen lang leven beschoren was in Nederland

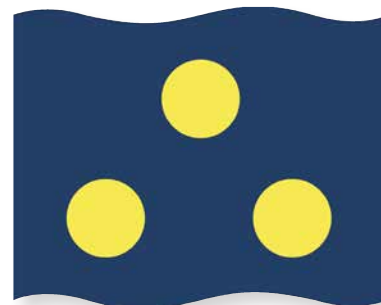
onder: Eduards twee schepen, de boeier *Noordster* en het Max Oertz ontwerp *Mercur*

de Lemsteraak verkocht, maar de sloep komt in het bezit van de familie Crone. Hij krijgt een kleine vaste kiel en wordt getuigd met grootzeil en fok. Er valt moeilijk mee te kruisen, maar zo leert Ernst Crone zeilen vanuit de jachthaven van 'Het Y'.

ABC-klasse Jux

Omdat Ernst handig is met de sloep koopt zijn vader in 1907 de ABC-klasse *Jux*, waarmee P.L. Lucassen, secretaris van de KNZ&RV, drie jaar lang succesvol wedstrijden had gezeild. Ernst Crone is dan 16 jaar. In de eerste wedstrijd, met Gerard de Vries Lentsch aan het roer, werd een stopwatch gewonnen, waar hij later jarenlang gebruik van

boven: De eigenaarsvlag van Ernst Crone die tijdens zeiltochten op de *Frida* gehesen werd

boven, links en midden: De *Frida* als model (coll. Het Scheepvaartmuseum) en op het water, terwijl het jacht met gasten aan boord zeilklaar wordt gemaakt.

midden onder: Nogmaals *Noordster*, met 'alle was aan de lijn'

links onder: Ernst Crone in 1921 aan de helmstok van de *Mercur* waarmee hij ook regelmatig wedstrijden zeilde. Inzet: Ernst Crone in 1955

heeft gemaakt bij de astronomische navigatie. Zoals gezegd had vader Crone inmiddels de twee jaar oude *Mercura* aangeschaft, in 1907 in Duitsland. Dit door Max Oertz ontworpen en gebouwde kottertjacht mat 14,50 x 3,20 x 1,88 m. De naam werd veranderd in *Mercur* en er werden regelmatig wedstrijden mee gezeild, waarbij de *Stella* van Jhr. Willem Six een geduchte concurrent was. Bij licht weer was *Stella* meestal sneller, bij harde wind won *Mercur* vaker.

Zoon Ernst heeft de *Mercur* tijdens wedstrijden regelmatig met succes gestuurd. Hij deed dat om zijn vader een plezier te doen, want hij was geen wedstrijdzeiler in hart en nieren. In het artikel over het Waterkamp (SdZ 2021.6) was Ernst Crone ook van de partij met de *Mercur* die in de zomer van 1924 verkocht werd toen de nieuwgebouwde *Frida* in de vaart kwam, waarover zo meer.

Dory, So Easy en Ernestine

In 1909 wordt er een nieuw midzwaardbootje gepromoot als wedstrijdklasse. Het gaat om een dory, die door de vissers bij Newfoundland als werkboot wordt gebruikt. Vader Eduard wil het idee steunen en koopt er een voor zoon Ernst. Het blijkt een bijzonder wankel bootje, waarmee omslaan geen kunst is. Door de teleurstellende zeileigenschappen wordt deze wedstrijdklasse dory geen succes.

Ook in 1909 schaft Eduard Crone een kajuitjachtje aan bij De Vries Lentsch in Nieuwendam, als opvolger van de *Jux*. Het krijgt de naam *So Easy*. Er wordt direct een mooie tocht gemaakt door Overijssel en Friesland. Het jachtje kan veel wind hebben en Ernst Crone wint met deze *So Easy* bij 'flink stormweder' bij Harlingen een wedstrijd. De vijf gewonnen Makkumer vazen hebben de rest van zijn leven in zijn woonkamer gestaan.

Het kajuitjachtje zeilde na de verkoop op de Kaag met de naam *Norremeer*.

Om de wedstrijdsport te bevorderen laat Eduard Crone in 1910 een 8-Meterjacht bouwen voorzien van een kottertuig, de *Ernestine* (naar de derde voornaam van zijn vrouw). Hiermee worden wedstrijden gezeild tegen de *Ree* van E. Feltmann en de *Wilhelmina* van J.G. Hibma. Het jacht wint op de Schelde bij Antwerpen een 1e prijs.

Boeier Noordster

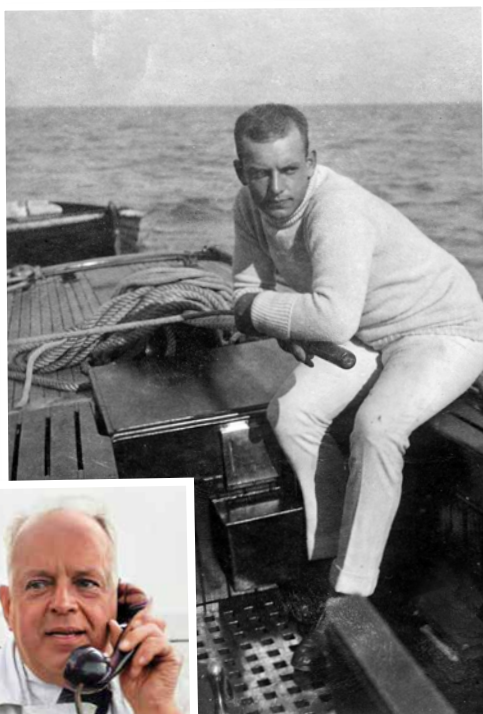
De in 1866 bij Croles gebouwde grote boeier *Noordster* wordt in 1912 door Eduard Crone gekocht om 'steun te verlenen aan het streven de klasse der ronde schepen nieuw leven in te blazen'. Vier jaar lang zeilt de familie Crone zowel met de *Noordster* als met de *Mercur*. Bij archiefstukken van 'Het Y' kwam de foto boven water waarop de schepen samen staan afgebeeld. De foto is genomen tijdens een zeiltocht op de Zuiderzee. Het is geen onbekende plaat, maar meestal is hij te zien in de versie waarbij de *Mercur* eraf is geknipt. Tijdens de wedstrijden in Sneek in 1913 en 1915 werd qua tuigage alles uit de kast gehaald. Eduard H. Crone was eigenaar van de *Noordster* tot 1916. Hij overleed in 1918, 66 jaar oud.

President Crone

Ter nagedachtenis, als waardering en als hulde voor het werk van Eduard Crone werd het in 1923 voor Zeilvereniging 'Het Y' aangekochte 6-Meterjacht *Halve Maen* omgedoopt tot *President Crone*. Aspiranten leerden aan boord van dit jacht het zeilen onder leiding van een voorman.

Frida

Eind 1921, voor zijn huwelijk met Frida van Vloten, gaf Ernst Crone opdracht voor de bouw van

ERNST CRONE

Ernst Crone (1891-1975), zoon van Eduard, kon zijn leven, dankzij het van zijn vader geërfd vermogen, grotendeels in dienst stellen van de watersport met zeer veel bestuurlijke functies. Zo was hij van 1935 tot 1957 voorzitter van de KNZ&RV te Muiden. Zijn op jonge leeftijd ontstane belangstelling voor navigatie heeft geleid tot een onschatbare verzameling boeken over de geschiedenis van de zeevaartkunde. Crone schreef ook vele artikelen en een aantal boeken, zoals over Cornelis Douwes (1712-1773) en Simon Stevin (1548-1620). In totaal staan er 109 titels op zijn publicatielijst.

Zijn verzameling boeken, waaronder 277 boeken van voor het jaar 1700, en instrumenten, heeft hij aan Het Scheepvaartmuseum nagelaten. In 1989 verscheen de Crone Library, waarin in ruim achthonderd pagina's de unieke collectie staat beschreven. Het 'Dr. Ernst Crone Fellowship' maakt het mogelijk om met een stipendium een maritiem-historisch onderzoek uit te voeren.

het 22-meter lange 'volbloed toerjacht' genaamd *Frida*. De opdrachtnemer was de firma Geveke & Co, die een afdeling jachtbouw was gestart onder leiding van de ontwerper H.W. de Voogt. Geveke liet het kitsgetuigde jacht bouwen in Spandau, iets ten westen van Berlijn.

'De bouw is een groote lijdensgeschiedenis geworden voor mij, voor Geveke en voor de werf. Zij viel in de rampzalige inflatietijd, men schoot tergend langzaam op', schreef Ernst Crone. In november 1923 begon de proefvaart met sneeuw en hagel richting Kopenhagen. Na een reis in Denemarken en naar Cowes kwam de *Frida* in de nazomer van 1924 in Nederland aan.

Bemanning

Met de *Frida* wordt vrijwel ieder jaar een buitenlandse reis gemaakt, afgezien van uitzonderingen zoals 1928 (als de Olympische Spelen in Amsterdam worden georganiseerd), 1937 (dan is Ernst Crone nauw betrokken bij de bouw van de *Piet Hein* voor Prinses Juliana en Prins Bernhard) en natuurlijk de oorlogsjaren. De *Frida* werd ook regelmatig gebruikt als startschip bij wedstrijden van de 'Koninklijke'. Maar eind 1956 'werd het werken met de zware bak te inspannend' voor Ernst Crone (toen 64) en zijn iets jongere schipper. Het schip is na 33 jaar ook toe aan ingrijpend onderhoud. De *Frida* wordt verkocht aan een Amerikaan en krijgt de illustere naam *Queen of the Ocean* maar raakt snel in verval.

onder links: Zeilen met een wherry als de *Julia* vergt de nodige acrobatiek. (bron: *De Courant*, 23-11-1911)

midden: De restauratie van een woonboot door Carl Crone leverde een 'trekijacht' op uit 1760. Hier bezocht het de ENTOS-tentoonstelling te Amsterdam-Noord in 1913.

(foto: Het Scheepvaartmuseum)

rechts: Model uit de collectie van Carl Crone, kof d'Hoop. (Foto: Eddo Hartmann, coll. Het Scheepvaartmuseum)

De bemanningsleden van de familie Crone bleven langdurig in dienst. Eduard H. Crone stelde voor de *Mercur* schipper Freerk (Frits) Doff aan. 'Hij was een meester in het onderhouden van een jacht, bovendien trouw en eerlijk'. Na het overlijden van Eduard Crone bleef Frits in dienst bij Ernst Crone. Maar voor de *Frida* was Frits te oud en hij ging in 1924 met pensioen. Jacob Taalen kwam aan boord en hij bleef tot 1958 in dienst. Ernst kende Jacob vanaf zijn kleutertijd. De vader van Jacob was turfschipper en lag met zijn tjalk in de winter in de Keizersgracht voor het huis van de familie Crone. Ernst Crone en Jacob Taalen maakten als kwajongens pret met de roeiboort van de tjalk in de Amsterdamse grachten.

In 1949 kreeg Jacob Taalen (bij zijn 25-jarig jubileum) de 'Kleine Sixpenning' toegekend, voor 'jachtschippers en matrozen van leden der Vereniging als blijk van waardering voor langdurige en trouwe diensten'. In zijn memoires roemt Ernst Crone zijn schipper: 'Met hem ben ik door dik en dun gegaan. Ik had steeds een voortreffelijken man aan hem... Hij hield van het schip; hij onderhield dit feilloos en was trotsch op zijn werk'.

De wherry van neef Carl

G.C.E. 'Carl' Crone, een neef van Ernst was een actieve roeier en bestuurder in de roeisport. In de periode 1908-1915 doet hij regelmatig mee aan roei- en zeilwedstrijden en tochten met de wherry *Julia*. Het zeilen met de wherry is, vooral met iets meer wind, een spectaculair gezicht.

Carl herkent in een woonbootje te Volendam een uit 1760 daterend Amsterdamsch trekijacht en laat het restaureren, waarschijnlijk bij Fa. Baay. De spiegel is versierd met Lodewijk XV-snijwerk. Het trekijacht bezoekt evenementen, zoals de ENTOS in 1913, met de bemanning in passende kledij. In die tijd lag het in een schiphuis in Diemerbrug. Nu staat het in depot van het Scheepvaartmuseum, net zoals de verzamelingen van Ernst en Carl.

CARL CRONE
G.C.E. 'Carl' Crone (1880 -1954), lid van de KNZ&RV en van 'De Hoop' was een roeier en ook bestuurlijk actief in de roeisport. Net als zijn neef Ernst Crone was hij door het familiebedrijf financieel onafhankelijk. In 1909

begon hij met zijn verzameling scheepsmodellen, die hij ook zelf restaureerde. Naast de scheepsmodellen verzamelde hij scheepssier zoals roerkoppen, klikken en mastwortels. In totaal zijn er 186 objecten, waarvan 78 scheepsmodellen, in de collectie van Het Scheepvaartmuseum terecht-gekomen. Ook G.C.E. Crone publiceerde een aantal standaardwerken, zoals het in 1926 gepubliceerde: *Nederlandse jachten, binnenschepen en vissersvaartuigen (1650-1900)*, *De jachten der Oranjes (1937)* en *Nederlandsche binnenschepen (1944)*.

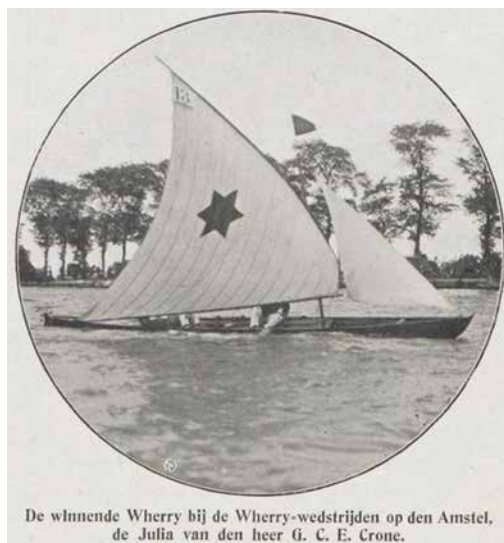
Want de schepen van de familie Crone zijn vrijwel allemaal verloren, maar de verzamelingen van zowel Eduard, Ernst en Carl zijn openbaar bezit geworden en van bijzonder belang.

Nalatenschap

De kunstverzameling van Eduard (de Crone-collectie) is grotendeels in bezit gekomen van het Haags Gemeentemuseum. De verzamelingen van Ernst en Carl zijn van groot belang in de collectie van het Scheepvaartmuseum. Daar bevinden zich ook de medailles, de memoires en de fotoboeken van Ernst Crone.

Kijk voor aanvullende informatie en foto's ook op de site van de auteur: www.moente.nl/crone

In het boek 'Verzamelaars verzameld' (W-Books, 2016) worden de verzamelingen van Ernst en Carl Crone extra belicht. (€ 9,95 bij Nautiek.nl)

De winnende Wherry bij de Wherry-wedstrijden op den Amstel, de *Julia* van den heer G. C. E. Crone.

